

Inflyttningen började den 15 dec. 1942 i Runda vägen 22-24 och huset räknades officiellt vara klart 1 jan. 1943. Motsvarande officiella data för nr 30-32 och nr 26-28 var den 1 februari respektive 1 april 1943. Man kan alltså anse första kvartalet i år såsom ett 20-årsjubileum för Alviksgården.

Då jag med anledning härav blivit ombedd att skriva en liten historik över Alviksgårdens tillkomst, förutskickar jag, att detta endast blir en högst personligt hållen berättelse, huvudsakligen ur minnet och utan anspråk på utförlighet och exakthet.

Såväl min hustru som jag själv hade med stort intresse tagit del av diskussionen i pressen om s.k. kollektivhus och hade även besökt de utställningar som ordnats i de båda första kollektivhusen av denna art, som under 1930-talet tillkommit i Stockholm, nämligen vid John Ericssonsgat.6 på Kungsholmen och Furusundsgatan på Gärdet. Emellertid komplicerades detta vårt intresse av den omständigheten, att vi sedan år 1938 var bosatta i Traneberg och icke kunde tänka oss möjligheten, att flytta in till "stenstaden" igen. Jag uttalade flera gånger i familje- och vänkretsen en önskan, att någon skulle bygga ett kollektivhus ute i Bromma, men denne någon lyste tyvärr med sin frånvaro.

Vår önskan att få bosätta oss i ett kollektivhus ökade i hög grad inför födelsen av vårt barn (som inträffade 16/1 1942). En dag omkring 1 december 1941 stod jag efter lunchen i garderoben på Ing 1 officersmäss och samtalade med en reservofficerskamrat, arkitekten Olof Grundell, om husbygge i största allmänhet. Då blev det en urladdning av alla de kollektivhusfunderingar, som legat och grott i några år och jag framkastade helt plötsligt frågan: "Skall Du bygga ett kollektivhus åt mig?" I och med denna fråga och hans svar: "Ja, varför inte" kan Alviksgården sägas vara född.

Från och med detta ögonblick kan tillkomsthistorien sägas vara berättelsen om en ovanligt stor naivitet, dess följder och försöken att styra en lavin och ro båten i land. Naiviteten är givetvis min egen, eftersom jag aldrig skulle haft samvete gentemot vare sig mig själv, min familj eller mitt arbete att sätta i gång denna sak, om jag hade haft en aning om, hur mycket arbete den skulle innebära. Mycket naiv var t.ex. min uppfattning, att kännedom om olika detaljer beträffande de kollektiva anordningarna tillhörde arkitektens allmänna kunskapsområde - arkitekten, sedermera byggnadsrådet Markelius hade ju visat stor sakkunskap vid organiserandet av "sitt kollektivhus". Det visade sig emellertid mycket snart, att min arkitekt visste om möjligt ännu mindre om det kollektiva än jag själv gjorde - då det gällde att gå "from sounds to things". Jag är angelägen framhålla, att han heller aldrig hade utgivit sig att inneha denna sakkunskap, vartill kom nödvändigheten för honom, att samtidigt arbeta på andra projekt, som kunde ge honom bättre försörjning än vårt praktiskt taget kapitallösa kompanjonskap kunde göra. Följden blev således, att jag själv tvingades åtaga mig huvudparten av organisationsarbetet, vilket ju helt enkelt icke fick växa en över huvudet, särskilt sedan det visat sig, att det hela skulle bli en affär på över 1 ½ miljon kronor. För min egen del resulterade det hela i en kollaps i samband med en i och för sig lindrig men långvarig influensa, som ungefär 1 mars 1943 kom och stack hål på den ballong, varvid hälsotillståndet kan liknas efter ungefär ett års maximal belastning i fråga om övertidsarbete. Det tog lång tid att reparera skadan, men nog därom - över till de positiva sidorna.

Den dåvarande chefen för fastighetskontorets tomtavdelning, vilken vi uppsökte, var reservofficer vid vårt regemente och följaktligen från början mycket välvilligt och hjälpsamt inställd till vårt projekt (välvilja och hjälpsamhet kan givetvis föreligga i hög grad utan att den minsta gnutta nepotism är förhanden). Han lät för vår räkning reservera det

bästa tänkbara tomtområde inom det skogsavsnitt, där min hustru och jag redan ungefär ett år tidigare vid en promenad hade gått och önskat oss ett kollektivhus. Jag går händelserna en smula i förväg och vill redan i detta sammanhang omtala den chock, som drabbade oss några månader senare, då byggnadsnämnden av principiella skäl ansåg sig tvingad att vägra oss tomten. Denna hade nämligen långt tidigare - på fastighetsnämndens eget förslag! - blivit avsatt som s.k. A-tomt, ett begrepp vari allmänt ändamål i första hand åsyftas. Men förslagsställarens avsikt hade varit att gardera sig mot nödvändigheten, att behöva lämna ut tomten till vad slags spekulationsbygge som helst. Frågan löstes genom fastighetsnämndens framställning till stadsfullmäktige, att tomten skulle omrubriceras till An-tomt, varmed åsyftades allmännyttigt ändamål. Detta begrepp innefattar bl.a. bostadsrättsföreningar utan spekulationsavsikt. Men ett ärende går ju ej oförberett och omedelbart igenom i fullmäktige, och i detta fall måste fastighetsnämnden - för vilken det som väl var, blivit en prestigesak - införskaffa godkännande av samtliga medlemmar av det sterbhus, från vars område den aktuella och en del andra tomter avsköts. Det tog sin tid (bl.a. krävdes en besvärlig expedition långt ute i skärgården), men under tiden hjälpte den i och för sig alls ej motvilliga byggnadsnämnden till genom ett beslut att bevilja fastighetsnämnden schaktningsslov, som kunde temporärt överlätas på Alviksgården, varefter så småningom efter fullmäktiges tomtrubriceringsbeslut följde byggnadslovet. Under hela denna tid på flera veckor måste allt tänkbart arbete drivas vidare med det blivande byggnadslovet som riktpunkt.

Jag återgår i tiden till tidpunkten för fastighetsnämndens godkännande i princip av arkitektens byggnadsplaner och tomtreservationen. Nästa åtgärd blev föreningens bildande, vartill fordrades åtminstone så många medlemmar att en interimsstyrelse kunde utses. För detta ändamål måste jag söka hjälp hos några goda vänner, vilka var principiellt intresserade av kollektivhusidéen, som de emellertid av olika anledningar ansåg sig ej personligen kunna utnyttja. Jag vill i detta sammanhang erkänna, att jag - givetvis bokföringsmässigt helt öppet - lät Alviksgården debiteras utgifterna för deras inträdesavgifter! Det var ju i alla fall billig hjälp för Alviksgårdens tillkomst, vilken ägde rum 21/4 1942. Interimsstyrelsen utgjordes av arkitekten och mig samt med min fru som suppleant. Detta förefaller kanske väl personligt regerande, men någon annan möjlighet fanns ju icke, innan man i fråga om medlems- (och bostadsrätts-) teckning kommit så långt, att ett större föreningsmöte kunde äga rum med utseende av en verklig styrelse. ✓

Detta senare möte måste ha varit strax före 26/11 1942, då den första fördelningen av befattningar inom styrelsen ägde rum. Ett protokoll från ett tidigare föreningsmöte finnes emellertid bevarat från 10/6 1942 och det är nästan rörande som bevis på de många utvägar som måste framletas i den mängd överraskande hinder, vilka dök upp för att tillsynes vilja sätta krokben för icke fackmannen. I detta fall hade fastighetsnämnden godkänt föreningens stadgar - med stor möda sammanställda av mig, givetvis på grundval av i tryck utgivna mönsterstadgar - med en viktig inskränkning. Man fordrade införandet av en paragraf: "Dessa stadgar få icke ändras utan medgivande av Stockholms stads fastighetsnämnd". Kallelse måste omedelbart utfärdas - allt hängde ju samman och inget led i händelseutvecklingen fick försenas - men samtidigt meddelades de då ännu fåtaliga medlemmarna, att de ej behövde besvara sig att infinna sig, ty stagdeändringen var ej av det slaget, att enhällighet mellan samtliga medlemmar erfordrades. Sammanträdet bevistades av fru Bertel och fröken Carlsson (bakom vilket namn då dolde sig en inom ungefär ett halvt år nybliven fru A., alltså sedan dess bosatt inom Alviksgården). Herrar Bertel och Grundell var även närvarande, ehuru endast juridiskt genom fullmakter hos var och en av damerna - i själva verket var de på middag hos bygg-

mästaren, en middag som till tiden ej kunde ändras efter deras önskemål, eftersom de övriga gästerna till största delen var byggmästarens entreprenörer för detta bygge. Men de båda damerna klarade av den viktiga stadgeändringen. Fru Bertel utsågs att leda förhandlingarna och att föra protokollet. Varför kunde icke fröken Carlsson sköta det senare? Nej, hon utsågs att justera protokollet. Då enligt § 4 den i kallelse till sammanträde angivna föredragningslistan härmed var genomgången, förklarades sammanträdet avslutat.

Säkerligen tycker många läsare, att det hela verkar larvigt och kanske rent av skoj, men jag kan försäkra, att allt genomfördes såsom vi ansåg det juridiskt nödvändigt - det rör sig ju dock om en ekonomisk förening - och allt så juste, som våra lagkunskaper kunde finna det riktigt. Jag erinrar mig ett annat föreningssammanträde några månader senare, då det var nödvändigt med en stadgeändring av sådan art - ekonomiskt betydande - att alla medlemmar måste vara närvarande, personligen eller genom fullmakt, och enighet måste vara förhanden. Det var ej lätt att få ihop alla röster - ingen var ännu inflyttad, och vi satt i ytterkläder i den ännu icke uttorkade barnkammaren. Genom ett missförstånd höll vi på att missa en fullmakt, och den måste i sista minuten införskaffas genom bevitnat telegram från Trollhättan.

Jag nämnde nyss byggmästaren, ett synnerligen viktigt och enligt min uppfattning lyckosamt kapitel i Alviksgårdens historia. En annan reservofficer vid Ing 1, som var anställd i byggnadsnämnden med Bromma som sitt speciella område, kontaktades i god tid, huvudsakligen för principdiskussion i tekniska frågor mellan honom och arkitekten. Han sade sig känna alla Stockholms byggmästare, varav en enda var sådan, att han vid ett eventuellt bygge för egen räkning skulle ge honom uppdraget med orden: "Gör detta åt mig!" Han lovade mig att i sinom tid föra oss tillsammans med denne byggmästare, och så skedde också. Det var alltså Edvin Rundlöf, som på sitt genomhederliga sätt kom att utföra hela bygget på löpande räkning. Denna metod kunde nog anses vara lättsinnig från byggherrens sida, men vi blev från flera håll tillrätta att välja den metoden, när man fick höra, vilken byggmästare det gällde. Tiderna var ju dessutom ytterst besvärliga, vad material och priser beträffar, och även byggmästare Rundlöf hade vid ett entreprenadanbud varit tvingad att taga till så pass, att han garderade sig själv med hänsyn till oförutsedda svårigheter. Det kan i detta sammanhang nämnas, att det senare under Alviksgårdens första år uppdrogs åt två där boende arkitekter, att granska byggräkenskaperna. I deras yttrande konstaterades, att allt material var av så god kvalitet, som under rådande omständigheter varit möjligt att uppnå, att ingenting fanns att anmärka på, och att totalkostnaden hade blivit förvånansvärt billig.

Givetvis kunde under rådande kristid ej alla detaljer bli, vad man kunde önskat, men tack var Rundlöfs goda förbindelser och påpasslighet blev resultatet det bästa möjliga inom en ej alltför kostnadskrävande ram. Ett exempel från materialproblemenas område skall här ges. Den eftermiddag jag per telefon erhölet besked, att det ovan relaterade tomtproblemet med absolut säkerhet skulle lösas till vår förmån, ringde jag givetvis omedelbart till Rundlöf och omtalade detta. "Fint" sade han, "kan Du dröja ett tag i telefon?" Han återkom efter några minuter och berättade att han ringt en av sin entreprenörer och lämnat följande besked. "De där rostfria bänkarna, jag talat om - lägg undan dom åt mig". Förklaringen till hans brådska: "Jag vet att det blir beslag på rostfri plåt i morgon", vilket det också blev!

I samband med omnämmandet av tomtfrågan några ord om Alviksgården II. Grundell och jag hade redan från början tänkt oss möjligheten av ett utvidgande så småningom och därför så att säga fått det angränsande området söderut på hand. När i sinom tid frågan om ett ytterligare bygge

aktualiserades av några bostadsrättshavare, som önskade få litet större och mer påkostade lägenheter, tillrådde man från Stockholms stads sida, att låta det bli en ny självständig förening utan något svårbemästrat ekonomiskt samgående, endast vissa "bäst gynnad nationsöverenskommelse" beträffande de kollektiva anordningarna. Vi fann rådet gott, ty vi hade tillräckligt att göra med vårt eget. Emellertid uppstod även beträffande detta tomtområde svårigheter, så tillvida att en stor byggorganisation också ansåg sig ha fått tomten på hand, men för icke så länge sedan. Det var för mig personligen en stor glädje att kunna ingripa med en inlaga, vari påmintes om de tidigare planerna och "tomten på hand löftena", vilka nu utan svårighet vann slaget till förmån för vår dotterförening.

Jag nämnde nyss de kollektiva anordningarna och skall avsluta denna lilla berättelse med några ord härom. Tiderna hade ju ännu icke blivit sådana, att huvudsaken blev att få någonstans att bo, varför en mycket stor del av bostadsrättshavarna var verkligt intresserade av det kollektiva. Detta glädjande faktum hade som allt annat en "baksida", nämligen ett otal olika åsikter om rätta sättet att utveckla och sköta dessa anordningar. Baksidan var ju ej de olika kritiska åsikterna - tvärtom ytterst välkomna i den lilla demokratiska miniatyr, som Alviksgården avsågs vara. Nej, i den mån man kan tala om en baksida, bestod den i den häftighet, varmed olika åsikter debatterades. Vi var nog litet var alltför övade på detta område och de högst personliga och känslomässigt betonade engagemangen tog sig uttryck i de många gånger alltför häftiga diskussionerna vid föreningsmöten och icke minst på styrelsemöten. Emellertid kan man nog säga, att resultaten så småningom visade sig genom tillmötesgående och allt större samstämmighet. Under flera år fungerade de kollektiva anordningarna utomordentligt bra. I alla händelser enligt min privata åsikt. Att dessa olika anordningar så småningom nästan helt försvunnit, är något som jag personligen i högsta grad beklagar, eftersom Alviksgården faktiskt i första hand byggts för familjer med båda makarna i yrkesarbete, vilket i praktiken betyda ett försök att underlätta den yrkesarbetande husmoderns lott. Jag hoppas ingen här nu boende hemmafru tar åt sig personligen, om jag som min personliga åsikt dekreterar, att den kategorien husmödrar blivit alldeles för talrik i Alviksgården. Denna utveckling började ju mycket tidigt och beror på läget på hyresmarknaden, som omöjliggjort för föreningen att söka inverka på omsättningen till förmån för de familjer, som skulle ha haft ett verkligt behov av de kollektiva anordningarna.

Slutligen vill jag framhålla den stora insats Alviksgårdens många styrelseledamöter och intresserade gjort för att på många sätt underlätta trevnad och gott samboende. Icke minst gäller detta den kloka ekonomiska politik, som resulterat i en hyresnivå, vars läge vi nog alla måste vara synnerligen glada åt.

Bromma i mars 1963

Gösta Bertel